

ÅRSSKRIFT

2022

**NØRREBRO LOKALHISTORISKE
FORENING OG ARKIV**

Udgivet af:
**NØRREBRO LOKALHISTORISKE
FORENING OG ARKIV**

Nr. 36, februar 2023
ISSN: 1902-0422

Redaktion:
Foreningens bestyrelse.

Adresse:
Karsten Skytte Jensen
Balders Plads 4, 2. tv.
2200 København N.

Foreningens bestyrelse:

Formand:
Karsten Skytte Jensen
22 92 14 05

Næstformand:
John Dickov
29 46 28 24

Kasserer:
Ingrid Bøvith
20 70 52 08

Bestyrelsesmedlem:
Anders Lillelund

Bestyrelsesmedlem:
Josephine Grandlev Bonnevie

Suppleant:
Pernille Grouleff Poulsen

**Foreningen og arkivet kan træffes efter
aftale via e-mail (se nedenfor) eller
telefon 20 70 52 08.**

Undtagen i juli og august måned hvor vi
holder sommerferie.

E-mail:
info@noerrebrolokalhistorie.dk

Hjemmeside:
www.noerrebrolokalhistorie.dk

Forsidebillede:
Ladegårdsåen set mod Falkoner Allé. Bag
træerne til venstre er Ågade. Foto 1949.

Tryk:
Frydenberg A/S

Støttet af Kultur- og Fritidsudvalget

Årsberetning 2022

Vi havde planlagt at deltage i *Historiske Dage* den 24-25. marts, hvor vores næstformand John Dickov plejer at være tilstede. Imidlertid blev John Dickov syg, og andre fra bestyrelsen kunne ikke tage over. Foreningen deltog derfor ikke.

Ved Jan Malinovskis mellemkomst fik vi arrangeret en rundvisning og foredrag på Københavns Rådhus den 22. maj. Der var kun 4 tilmeldte, og vi valgte derfor at aflyse.

SLAK (Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver i Københavns) fik aftale med Københavns Rådhus om en udstilling i rådhushallen. Hvert arkiv skulle have et tema, og vi valgte Nørrebro Station som tema. Vi skulle udarbejde plakater i PDF-format i bestemte mål, og endvidere skulle vi finde et billede til en såkaldt roll-up. Det var et ret stort arbejde, men vi har stor hjælp i vores webmaster, som kunne sætte billederne op i de rette formater.

SLAK har anskaffet vægge til opsætning og betaler tryk af plakater og roll-up. Arrangementet blev aflyst, og der blev nævnt flere datoer, for til sidst at udsætte det hele til 20-22. marts 2023. Alle vores kræfter blev brugt til at overholde deadlines for aflevering af materiale til udstillingen, hvorfor vi ikke også kunne tænke på et efterårsarrangement. Det var meningen at udover udstillingen på rådhuset skulle der være en ekskursion for medlemmerne.

Vi hjalp billedkunstner Thomas Pålsson med billedmateriale til hans opgave med at lave vægmalerier i Nørrebrohallen i anledning af markeringen af 50 året for Nørrebrohallens overgang fra sporvognsremise til sports- og kultursted.

Nørrebrokalenderen kom på gaden i november, og ved nytårstid var den udsolgt. Vi fik trykt 700 kalendere, og i år har vi øget antallet til 800 kalendere.

Vores medlemstal er stadig for nedadgående, men sådan er det også i mange andre foreninger. Aktuelt har vi 106 medlemmer, og nogle går fra og andre kommer til.

Bestyrelsen har holdt et konstituerede møde, og her blev John Dickov genvalgt som næstformand, og Ingrid Bøvith blev valgt som kasserer. På grund af sygdom og afbud til bestyrelsesmøder, har vi altså kun afholdt et møde i dette foreningsår.

Vi håber fremover at få mere aktivitet i foreningen.

Vi takker alle vores trofaste medlemmer, der dels vedbliver at være med, og kommer til vores generalforsamling og viser interesse for vores arrangementer.

Vi takker også vores revisor og revisor-suppleant, der med akkuratesse gennemgår kassererens regnskab.

Historisk tiggeri på Nørrebro

Af Jan Jansen

Ifølge straffeloven § 197 kan en person straffes med fængsel op til 6 måneder, når han/hun tigger i en gågade og andre steder, hvor der kommer mange mennesker. I 2017 blev tiggeribestemmelserne ekstra strammet under indtryk af en stigende fattigdomsturisme fra de nye østlande i EU. Nu kunne man dømmes uden forudgående advarsel. Allerede få dage efter lovens vedtagelse idømtes en rumæner 14 dages fængsel, fordi han havde siddet foran Nørrebro Station med en kop i hånden. Men den Europæiske Menneskeretsdomstol har nu i en domsafsigelse den 19.1.2021 fastslået, at tiggeri er en menneskeret og skal være straffri.

På Nørrebro som i det øvrige København har vi igen mødt tiggere efter at Danmark i 2001 sluttede sig til Schengenlandene. Tiggere omkring banegårde, på Strøget og foran visse supermarkeder som Netto og Brugsen men ikke foran Irma. Gestik og kropsholdning følger tusind år gamle traditioner. Det gælder om at være så tæt på gulvet som muligt. De fleste er voksne kvinder fra østeuropæiske visumfri Schengenlande. Det er ikke sikkert, at sælgere af Strada og Hus Forbi kan henregnes under tiggere, fordi de kan defineres som sælgere. I de første år efter at Rumænien, Ungarn og Bulgarien slap for visumpligten kom der mange hundrede enlige og familier til hovedstaden, ikke

Pantautomaten, Griffenfeldsgade 1.

mindst Nørrebro, og slog lejr ved bl.a. Tikøbgade og på det lille anlæg foran Dronning Louises Bro. Pludselig fik tiggeri en renaissance i bydelen.

Et eksempel. Alle ugens dage fra forår til efterår kommer han. Fra klokken ni til det bliver for mørkt står eller sidder han ved Brugsens pantautomat på Griffenfeldsgade 1, velklædt og venlig. Han forlod sit hjem i Nigeria for en del år siden. Han klunser ikke aktivt som de andre østeuropæere, afrikanere og hjemmefødte, der cykler rundt og skaffer sig tomme dåser

og flasker allevegne, men tager imod borgernes poser, når de gerne vil støtte ham og hans familie eller når de har for travlt til at vente foran automaten. Den øvrige tid af året tager en anden udlænding hans faste plads foran automaten, for det meste en afrikaner.

Den ikke længere helt unge afrikaner repræsenterer en over halvanden tusind år gammel tradition for tiggeri i Danmark. Stafkarlene (jævnfør glosen ”stakkel”) blev med kristendommens sejr en fast del af byernes og landsbyernes samfund. I tiden før reformationen påbød den katolske teologi en absolut pligt til at give almisse til de fattige, når man klarede sig selv og sin familie. Bemærk, at tiggeri altid var et jeg og dig forhold. Jeg giver dig penge, du giver mig Guds velsignelse. Bemærk: at klunse, det vil sige sælge

et eller andet, man har fundet, er ikke det samme som at tigge. Fattigdom var gudskabt og flere munkeordener stræbte efter ikke at eje mere end en kjortel, en livrem, sandaler, et drikkebæger og som ældre en stav til at støtte benene. Dertil kommer, at tiggere eller med den tyske glose betlere for de flestes vedkommende i de senere århundreder kom udefra som afskedigede legionærer eller ”rejsende”, d.v.s. enlige eller familier, der solgte/købte ting af ringe værdi eller optrådte som akrobater, skærslibere og musikanter. Men at fægte (tysk for tigge) også hørte med til livet.

Med indførelsen af den lutherske reformation forsvandt tiggermunkene fra København. Luther selv skrev henvendt ”til den kristne adel af tysk nation” i 1520: ”For det én og tyvende. Det er vel én af de største nødvendigheder, at alt tiggeri bliver af-

En rigmand giver en almisse til en tigger.

skaffet i kristenheden, der er jo ingen af de kristne, der skal gå om og tigge; det kunne også let ordnes, når vi havde mødet og alvoren dertil, nemlig på den måde, at enhver by skulle forsørge sine fattige og ikke tillade nogen fremmed tigger, så kunne de hedde, hvad de ville, om det var pilgrimme eller tiggermunke.” Herefter hvilede forsørgelse af de udsatte, der ikke kunne forsørge sig selv, på bystyret og tiggeriet skulle dermed afskaffes eller ligefrem forbydes. Afgørende var Luthers ord ”sine fattige” og ikke udenbys folk, som skulle holdes udenfor Københavns fire byporte, medmindre de havde et lovligt ærende, som ikke indebar tiggeri. I det 17. og 18. århundrede fandtes der ikke nogen sammenhængende bebyggelse på det senere Nørrebro og det er derfor ikke helt sandsynligt, at tiggere fra København her ville finde mange potentielle givere. På den anden side havde enkelte velhavere, f.eks. minister Kristoffer Gabel, prins Carl på Blågården og greve Holstein på Solitude, opholdt sig her med deres følge og den kendsgerning kan uden tvivl have tiltrukket tiggere. De afviste mænd, kvinder og deres børn måtte også nøjes med at finde et gratis opholdssted udenfor voldene eller drage videre til andre åbne byer.

Her har vi oprindelsen til det 19. århundredes tilstedeværelse af den brogede skare husvilde prinser, klunsere, rejsende, tattere, vagabonder og sigøjnere i den nordvestlige udkant af bydelen i det tidsrum, hvor industri, håndværk og boligbyggeri langsomt og i nogen år hurtigere fra-

tog de udsatte deres opholdsgrundlag. Der er udkommet flere bøger om det brogede Lersøeventyr lige op ad Ydre Nørrebro. Om vinteren måtte mange finde husly i Nørrebros kondemnerede huse og baghuse. Denne tid udrandt først for omtrent halvtreds år siden.

At give almisser var i modsætning til tiggeri efter Reformationen stadig tilladt og der blev ligefrem opfordret til det fra prædikestolen. Men større beløb blev kanaliseret i form af stiftelser og legater følgende katolske traditioner i stedet for kontanter og mad mand og mand imellem. Fattigloven fra 1708, revideret i 1730, ophævet i 1792, gjorde tiggeriet strafbart og indebar tvangsarbejde på Ladegården eller Tugthuset på Christianshavn. Selvfølgelig var fattigdom hos københavnerne indtil velfærdsstatens gennembrud efter Anden Verdenskrig normalen og Magistraten, som kongen havde givet ansvaret for at administrere fattigdommen, mildnede de uforskyldte syges og gamles vilkår en smule ved fattigkasser og fattigfogeder, herunder tiggertegn (!). Men ældre københavnerne kan huske de skilte ved trappeopgange, som forbød tiggeri i opgangen. Én ting er lov, en anden er virkeligheden. I slutningen af det 18. århundrede vrimlede det med tiggerbørn i København og Andersens eventyr med pigen og svovlstikkerne er jo en påmindelse om denne forfærdelige tid. Tiggerbørn i Afrika og Asien i dag illustrerer, hvordan det så ud herhjemme for tre hundrede år siden.

I de senere år er der langt imellem de gadetiggere, man kan møde. Det skyldes, at færre og færre falder gennem det komplekse og evigt voksende statslige og kommunale velfærdsystem, herunder alkohol- og stofmisbrugere. Danske statsborgere såvel som indvandrere med bopæl i København kan forsørge sig ved kontanthjælp m.m. og hjemløse kan overnatte akut på herberger i Stengade og Rådmandsgade og på sigt få anvist en bolig.

De stofmisbrugere, som befolkede bydelen i 1970'erne og 1980'erne ("har du ikke en krone?") er nu usynlige, bl.a. med fixerum på Mændenes Hjem på Vesterbro. Tiggeri er nu for det meste et importfænomen fra udlandet. Folk på Nørrebro tager egentlig ikke afstand fra det. Endelig vil et kontantløst samfund på længere sigt også forringe muligheden for gadetiggeri. Europas grænser vil nok blive ved med at være åbne, men det er svært at vide, hvad det bevirker for tiggeriets vedkommende.

Fredensgade 14. Et øjebliksbillede 1880.

Af Eva V. Ersbøll

”Som nævnt blev [jeg] født i Fredensgade 14. Det var en forfærdende rotterede og uhumske sanitære forhold herskede. Det var lignende i nr. 16 og 18. Der var ingen lys på trapper og gange ...” (Ludvig Cotzand, født 1888, pensionisterindring nr. 1458).

”Jeg mindes Fredensgade 14, 16 og 18. Vi børn syntes, det var forfærdeligt for dem, der var nødt til at bo i de usle lejligheder, og tænk de huse bruges endnu 80 år

efter. Det er skammeligt, synes jeg.” (Olga Hansson, født ca. 1890, pensionisterindring nr. 1384)

Ved folketællingen i februar 1880 boede min tipoldefar, smedesvend Oluf Adolph Christensen, min svenskfødte tipoldemor og deres på det tidspunkt 4 børn i ejendommen Fredensgade 14. Faktisk boede de der ikke ret længe, for som mange københavnere havde for vane dengang, flyttede familien ofte.

Fredensgade på et postkort fra ca. 1900. Masser af butikker og liv i gaden. Karréen i bagest i billedet til højre er de 4 søsterejendomme nr. 12, 14, 16 og 18. Gaden, der går på tværs, er Ryegade. Bag facaderne strakte tværhusene sig dybt ind, adskilt af smalle, mørke gårde.

Familien Christensen boede på kvisten i tværhuset til nr. 14 i en af de små 2-værelers lejligheder (præcis hvilken vi- des ikke) ud mod den lange korridor, og husstanden bestod af Oluf Adolph, født på Christianshavn, 37 år, hustru Anna Katrina, født i Ystad, 41 år, og deres 4 børn i alderen 5–14 år.

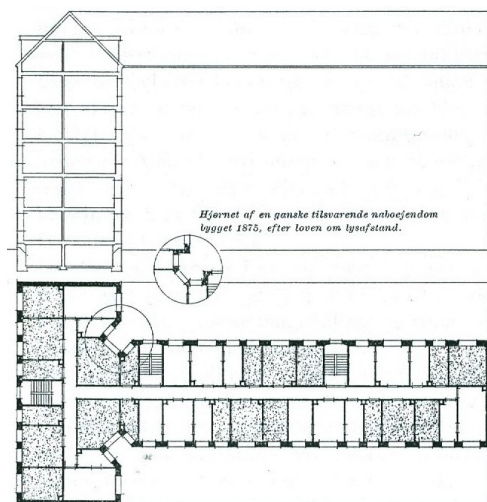
Desuden havde parret en 27-årig skomagersvend fra Møn boende som logerende, dvs. der var 3 voksne og 4 – heraf 2 ret store – børn stuvet sammen på lejlighedens 30 m² fordelt på 2 små værelser og køkkenen, endda i en kvistlejlighed med skrå vægge, der har gjort den endnu mindre. Det var almindeligt dengang at have logerende for at tjene lidt ekstra til husholdningen eller for overhovedet at overleve økonomisk, men selv efter den tids normer var lejligheden stærkt overbefolket.

Korridorhuset

Ejendommen Fredensgade 14, matr. 809 af Udenbys Klædebo Kvarter, stod klar til indflytning i 1874. Spekulationsbyggeriet var i fuld gang på Nørrebro. Lejekaser- ner blev smækket op. Grundene blev be- bygget så meget som den daværende byg- gelov tillod, og der blev bygget tæt. For bygherrerne var der fritagelse for skatter og afgifter til Københavns Kommune ved at opføre boliger på under 64 kvadratalen (ca. 25 m²), fra 1874 ændret til boliger på under 80 kvadratalen (ca. 31 m²). De bit- tesmå lejligheder var tiltænkt den arbej- derbefolkning, der flyttede ud fra den ind- dre by eller som strømmede ind til hoved-

staden i takt med industrialiseringen.

Ejerne af ejendommen var en tømrermes- ter og en overretsprokurator, der begge boede andre og mere attraktive steder i by- en. Forhusets 2 forreste lejligheder (1.–5. sal) ud mod Fredensgade var hver på 40 m² og havde 4 vinduesfag til gaden. Resten af lejlighederne, heraf tværhusets 51 1- og 2-værelers lejligheder, vendte mod gården og var på hhv. 24 og 30 m². I dag er det næsten ubegribeligt, hvordan folk kunne stuves sammen på så lidt plads.

Hjørnet af en ganske tilsvarende naboejendom bygget 1875, efter loven om lysafstand.

- 1 Beliggenhed: Fredensgade 14
- 2 Opførelsesaar: 1874
- 3 Antal beboelsesetager: 6
- 4 Lejlighedstype: 2 værelser og 1 værelse
- 5 Bruttoareal: 2 værelser 40 og 30 m², 1 værelse 30 og 24 m²
- 6 Rumstørrelser: køkken 3,0 m², største rum 11 m² og 9,1 m²
- 7 Antal lejligheder pr. etage: 9 stk. 2 værelses og 6 stk. 1 værelses
- 8 Grundareal: 760 m²
- 9 Bebygget areal: 446 m²
- 10 Trappetvotient: 0,20

100

Grundplan af ejendommen Fredensgade 14. Korridoren gennem tværhuset var 33 meter lang og uden direkte lys. Lejlighederne lå på hver sin side af korridoren med døre direkte ind til både køkken og stue.

”Denne boligform er vel den uhyggeligste spekulation i folks bolignød, der kan tænkes” skrev tidligere boligminister og formand for Saneringselskabet Helge Nielsen om korridorejendommene. I pensionisterindringerne på Københavns Stadsarkivs hjemmeside mindes flere gamle københavnere de uhyggelige, mørke korridorer. De lange gange var af træ, og disse ejendomme var derfor nogle af Københavns værste brandfælder. Men i Fredensgade 14 og dens søsterejendomme nr. 12, 16 og 18 har der været køkken med (sandsynligvis) et komfur til kul eller koks, indlagt (koldt) vand og jernvask i modsætning til de primitive trævaske og ildstederne i de ældste og dårligste boliger i den indre by og på Christianshavn. Og i sammenligning med de usle boligforhold, som en del tilflyttere må have kendt fra karlekamre, daglejerboliger m.m. på landet, må den på det tidspunkt ret nye ejendom i hvert fald for nogle have repræsenteret et fremskridt i boligstandard. I ejendommens gård lå retiradebygningen med gårdlokummerne. De 314 beboere – dog nok undtaget de mindste børn – deltes om 9 lokummer. Der har sikkert været kø på visse tidspunkter. På de gamle tegninger på Stadsarkivet kan man se, at der også var et pissoir og et potterum. Et potterum havde en trætragt placeret over selve lokummet, som man kunne tømme pottens indhold ned gennem. Det har ikke været så morsomt at gå ned fra 5. sal med en tung, fyldt potte eller spand. Og på en kold vinternat har fristelsen til at bruge køkkenvasken nok været til stede for nogle.

Billig bolig

Den billige husleje har sandsynligvis trukket min tipoldefar. De billigste lejligheder var de 1-værelses på kvisten, som kostede 48 kr. i halvårlig husleje. Lejerne i forhuset betalte mellem 60 og 84 kr., dog kostede de 2 ”fine” lejligheder på 1. sal mod gaden 100 kr. halvårligt. Oluf Adolph betalte 54 kr. pr. halvår for kvistlejligheden i tværhuset. Til sammenligning betalte hans mere velaflagte svoger, der var skibstømrer, 230 kr. halvårligt for sin families 3-værelses lejlighed i Lille Torvegade 8. En husleje af den størrelse har været uden for rækkevidde for familien Christensen og – må man antage – også for husets øvrige beboere. På nogle af Stadsarkivets fotos på kbhbilleder.dk kan man se, at køkkenerne i kvistetagen ikke har haft et rigtigt vindue, men kun et glugvindue i taget. Så familien Christensens køkken har ikke bare været lillebitte (knap 4 m²), men også halvmørkt. Ikke for ingenting var lejligheden blandt ejendommens billigste.

Hvem var naboerne

Af ejendommens i alt 314 beboere var kun en håndfuld over 60 år. Til gengæld var ejendommen myldrende fuld af børn. Alene af 0–5-årige var der omkring 75, så der har nok hængt en del stofbleer til tørre over kakkelovnen i de små rum. Blandt de voksne dominerede aldersgruppen 20–40 år, så det er tydeligt, at det først og fremmest var de unge og yngre par og familier, som var flyttet ind i ejendommen.

Tværhuset set langs den smalle gård ud mod porten til Fredensgade. 2 trapper førte op til tværhusets i alt 51 små lejligheder. Foto omkring 1950, hvor retiradebygningen er fjernet, og der er fælles wc på gangen på hver etage i forhus og tværhus. På den anden side af plankeværket er søsterejendommen nr. 16.

De 7 andre husstande på hver sin side af korridoren i tværhuset på kvisten var med en enkelt undtagelse børnefamilier lige som familien Christensen.

Mændene/familiefædre i ejendommen repræsenterer et bredt udsnit af den københavnske håndværker- og arbejderbefolkning, og kun 3 voksne beboere er under fattigvæsenet. Enkelte kvinder står opført med et lønarbejde som rengøring, vask eller håndarbejde. Det gælder nogle få hustruer samt nogle enker, som har skullet forsørge sig selv og deres børn. Langt de fleste kvinder i ejendommen har, som Anna Katrina, stillingen: husmoder, men arbejderhusmødrenes ekstra, dårligt betalte hjemmearbejde med syning eller andet er ikke registreret, så vi ved ikke, om hun eller de andre husmødre har suppleret familiens indkomst efter bedste evne. En logerende på kost har i hvert fald betydet en ekstra indkomst for familien Christensen. Oluf Adolph er en af de forholdsvis få indfødte københavnere blandt husets voksne beboere. Langt hovedparten er tilflyttere, og dialekter fra alle hjørner af kongeriget må have lydt i ejendommen. Folketællingen opregner også 13 voksne personer født i Sverige, så Anna Katrina har kunnet tale sit svenske modersmål med nogle af naboerne.

Folketællingen 1880 viser ikke kun antallet af familiernes levende børn, men også dem, som mangler. I 1880 var børnedødeligheden stadig meget høj. Om ikke i hver eneste lejlighed, så er der på hver eneste

etage i ejendommen adskillige familier, der har mistet børn. Oluf Adolph og Anna havde mistet en 2-årig datter nogle år før, og det følgende år skulle de også miste den 5-årige pige, de har ved folketællingen. Sammenstuvning af alt for mange mennesker på alt for lidt plads og dårlige hygiejniske forhold har været medvirkende, men selvfølgelig ikke eneste årsag.

Familiernes levestandard

Hvad hver enkelt person i huset tjente ved deres arbejde, fremgår ikke af denne folketælling. Men fra værker om løn og arbejdsforhold gennem tiden kan man få en idé om det. En mand som Oluf Adolph, der var faglært, har nok tjent 7–800 kr. om året, og det kan nogenlunde passe med, at huslejen i gennemsnit udgjorde ca. 1/7 af indtægten. Men det krævede, at han arbejdede fuld tid, dvs. 10–11 timer om dagen 6 dage om ugen og hverken havde sygedage eller perioder med arbejdsløshed. Der skulle ikke mange ulykker af den slags til for at vælte læsset økonomisk. Maden har været den absolut største udgift for alle familierne, op til 60–70 % af indtægten, her til kom udgifter til helt nødvendige ting som brændsel og tøj på kroppen. En betragtelig post på arbejderfamiliernes budget har desuden været brændevin og tobak (skråtobak) til manden i huset. Drikkeri var stærkt udbredt på arbejdspladserne, og det var åbenbart ikke ualmindeligt, at en arbejdende mands indtag af brændevin pr. dag var 1 pægl, svarende til ca. ¼ liter.

Porten ind til gården og tværhuset, fotograferet i 1959. Her gik hovedparten af ejendommens beboere ind og ud. Bygningerne i baggrunden er baghuse til ejendomme i Ryesgade eller på Blegdamsvej. Man kan se, at der er bygget tæt.

Fra samme kilder kan man også få en idé om, hvad husets beboere har spist til daglig. Hverdagskosten for arbejderfamilier i slutningen af 1800-tallet bestod angivelig af ”almindelig tarvelig mad” som grød, vælling, supper, ærter, kål, kød, flæsk og rigtig meget rugbrød. Hertil blev der drukket meget kaffe og for mændenes vedkommende en del brændevin og øl. Det var almindeligt, at man ikke fik varm mad hver dag, i stedet fik man tørkost (rugbrød med fedt eller smør og pålæg). Var økono-

mien meget anstrengt, kunne husmoderen spare på smør, kød og mælk til fordel for fedt, kartofler og mel, og så var det kun manden – familiens hovedforsørger – der fik pålæg på brødet.

Børnene

De lidt større børn har uden tvivl haft arbejde uden for skoletiden, og pengene har de skullet aflevere hjemme, for børnenes indtægt har været nødvendig for en arbejderfamilie i København i 1880. Ifølge diverse kilder, bl.a. pensionisterindrin-

gerne, har 5–6 timers dagligt lønarbejde ud over skolegangen ikke været ualmindeligt. Børnene har gået i friskole (fattigskolen), hvor man kunne gå i skole om eftermiddagen, så man kunne passe et arbejde om formiddagen. Familiens Christensens eneste søn, den 14-årige Adolf Kristian, har måske haft en budplads eller været mælkedreng, men han kan også have haft arbejde på en af Nørrebro's fabrikker. I 1880 var det stadig tilladt for børn helt ned til 10 år at arbejde i industrien.

Når ejendommens børn endelig havde fri, kunne de tumle sig på Blegdamsfælleden, som pensionist Olga Hansson også skriver i sin erindring: ”På den anden side parallelt med Ryesgade lå Blegdammen med Fælleden, så vi børn havde altid sol og luft og dejlige legepladser. Blegdammen, som vejen hed dengang, var velsignet med dybe grøfter, men vi slap da altid op og ind på Fælleden, som dengang var fristed for køer og heste fra de gårde, der endnu lå i omegnen . . .”

100 år efter

I 1889 blev byggeloven ændret, og datidens politikere bestemte, at der ikke længere måtte bygges korridorejendomme. Men de, der var bygget, bl.a. Fredensgade 14 og dens søsterejendomme, kom til at stå i 100 år.

Pr. 1. juni 1961 blev tværhuset forbudt anvendt til bolig for mennesker. I 1962 blev det revet ned, så at sige hugget af til en ”stump”, mens forhuset stadig var bebo-

et. I løbet af 1973 begyndte nedrivningen af nr. 14 og naboejendommene, selv om Kollektivet Fredensgården, der i mellemtiden var flyttet ind, kæmpede imod med næb og kløer og demonstrationer. I 1976 var ethvert spor af ejendommene forsvundet, Søringsprojektet, som betød, at hele den ene side af gaden skulle ryddes, var opgivet, og etableringen af Fredens Park var i gang.

Billedkilder:

Billede 2: Skannet fra artikel: Københavnske boligtyper fra 1856 til 1914. Af Poul Kjærgaard m.fl. (i: Arkitekten 1936, side 100)

Billede 3 og 4: Fotograf: Mogens Falk-Sørensen, Stadsarkivets fotografiske Ate-lier (kbhbilleder.dk)

Billede 5: Københavns Museum, ukendt fotograf (kbhbilleder.dk). Med tilladelse fra VISDA.

Fredensgade 12–18 fotografereret i september 1968. Isenkram- og køkkenudstørsforretningen er nr. 12, ejendommen efter den røde bil og BT-skiltet er nr. 14. For enden af husrækken skimtes Amorparken. I 1880 var det bare et hjørne af den store åbne Blegdamsfælle.

Nørrebros Messe. Nørrebrogade 25 ved hjørnet af Blågårdsgade. Tegnet postkort, ca. 1910.

L.V. Erichsen Isenkram. Nørrebrogade 55 ved hjørnet af Griffenfeldsgade, 1935.